CUDES JOURNAL CURRENT DEBATES IN SOCIAL SCIENCES

Nakiboğlu, M. & Özat, Ö. (2023). "Sarı Duvar Kâğıdı" ve "Bir Saatin Öyküsü" Hikâyelerinin Feminist İnceleme Bağlamında Analizi. *Journal of Current Debates in Social Sciences*, 6 (1),37-47.

Research Article

"Sarı Duvar Kâğıdı" ve "Bir Saatin Öyküsü" Hikâyelerinin Feminist İnceleme Bağlamında Analizi

Analysis of the Stories of The Yellow Wallpaper and The Story of an Hour in the Context of Feminist Scrutiny

Doç. Dr. Meryem NAKİBOĞLU
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
mnakiboglu@adu.edu.tr
ORCID: 0000000218921620

Öykü ÖZAT
Aydın Adnan Menderes Üniversitesi
oykuozat98@hotmail.com
ORCID: 0000-0001-9530-5306

DOI: http://dx.doi.org/10.29228/cudes.69820

Article Info

Received: 03.05.2023
Accepted: 15.05.2023

Keywords: Short Story, Feminist Literature, Feminist Literary Criticism, Gender.

Abstract

In this study, the works of two American authors were analyzed by the method of comparism. The stories, *The Yellow Wallpaper* written by Charlotte Perkins Gilman in 1892 and *The Story of an Hour* written by Kate Chopin in 1894, were examined in a feminist way. Literature, one of the centers of interest of feminism, paved the way for the birth of feminist literary criticism. Feminist literary criticism, which approaches the place and problems of women in society through literary texts, has brought a new perspective to the patriarchal literary world. Thus, in this study, the marginalization of women by society from the point of view of feminist literary criticism is addressed and the starting point of the short story is touched upon first. Later, without ignoring the social/historical reality about women, the contributions of the feminism movement to literature were tried to be determined. In both of the stories we have covered, autobiographical features are predominantly related to the lives of the authors. The wave of feminism that rose in the field of literature in the mid-nineteenth century and continued to be dominant in the twentieth century was instrumental in making Gilman and Chopin's voices heard more widely. *The Yellow Wallpaper* and *The Story of an Hour* addressed the type of woman who symbolizes the exclusion of women due to the male dominant culture and the exclusion of women who cannot be heard due to the masculine dominant culture, drawing attention to the rejection of the roles assigned to women by patriarchal society. In these two stories, which emphasize that women can lead independent lives without any intervention, it is tried to convey to the reader with various images that women can exist as individuals alone in society.

Makale Bilgisi

Geliş: 03.05.2023
Onay: 15.05.2023

Anahtar sözcükler: Kısa Öykü, Feminist Edebiyat, Charlotte Perkins Gilman, Kate Chopin, Toplumsal Cinsiyet.

Öz

Bu çalışmada, iki Amerikalı yazarın eserleri karşılaştırılarak analiz edilmiştir. 1892 yılında Charlotte Perkins Gilman tarafından yazılan *Sarı Duvar Kâğıdı* ile 1894 yılında Kate Chopin tarafından yazılan *Bir Saatin Öyküsü* hikâyeleri feminist yöntemle incelenmiştir. Feminizmin ilgi odaklarından biri olan edebiyat, feminist edebiyat eleştirisinin doğmasına zemin hazırlamıştır. Kadının toplumdaki yerine ve sorunlarına edebi metinler üzerinden yaklaşan feminist edebiyat eleştirisi, ataerkil edebiyat dünyasına yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Böylece bu çalışmada, feminist edebiyat eleştirisi bakış açısıyla kadınların toplum tarafından ötekileştirilmesi ele alınarak öncelikle kısa öykünün çıkış noktasına değinilmiştir. Daha sonra kadına dair sosyal/tarihsel gerçeklik göz ardı edilmeksizin feminizm akımının edebiyata katkıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Ele almış olduğumuz her iki hikâyede otobiyografik özellikler ağırlıklı olması nedeniyle yazarların hayatlarıyla da ilişkilendirilerek hem yazarlar hem de dönemleri karşılaştırılmıştır. Edebiyat alanında on dokuzuncu yüzyılın ortalarında yükselen ve yirminci yüzyılda da baskın olarak etkisini devam ettiren feminizm dalgası, Gilman ve Chopin'in seslerini daha geniş kitlelere duyurmalarına vesile olmuştur. *Sarı Duvar Kâğıdı* ve *Bir Saatin Öyküsü*, ataerkil toplum tarafından kadına biçilen rollerin reddedilmesine dikkat çekerek, eril egemen kültür nedeniyle öznelliğini ve sesini duyuramayan kadınların dışlanmasını sembolize eden kadın tipini ele almıştır. Herhangi bir müdahale olmadan kadınların bağımsız yaşamlar sürebilecekleri üzerinde duran bu iki hikâyede, kadınların toplumda tek başlarına birey olarak var olabilecekleri çeşitli imgelerle okuyucuya aktarılmaya çalışılmıştır.

GİRİŞ

Toplumsal yapının neredeyse tüm alanlarında kadınların konumlarına dair yapılan toplumsal cinsiyet çalışmaları edebi metin incelemelerinde de oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Edebi metinler çok yönlü araştırıldığı gibi kadınlık, erkeklik gibi toplumsal cinsiyet ve feminist bakış açısıyla da incelenebilmektedir. Psikolog Üstün Dökmen'in de ifade ettiği gibi"…*Toplumun kadın ve erkeğe yüklediklerinin, geleneksel cinsiyet rollerinin insanlara getirdiği sınırlamaların ve yarattığı sorunların daha iyi anlaşılması için toplumsal cinsiyet araştırmalarına verilen önemin edebiyat alanında da arttığı görülmektedir"* (Dökmen, 2015: 38). Kadınlar toplumsal kimliklerinden ötürü birçok alanda engellenmiş ve özgürlüklerini elde edememişlerdir. Sanat ve edebiyat dünyası her ne kadar diğer alanlara nazaran özgürlüğün kendini daha çok görünür kıldığı alanlar olsa da kadın sanatçı ve yazarların ortaya koydukları eserler erkek yazarların eserleri kadar ses getirmediği gibi kabul de görmemişdir. *"Sembolik alan, anlam dünyamızı yapılandıran biçimlerin ve temsillerin şekillendirilmesi neredeyse istisnasız erkeklerin işi olarak benimsenmekteydi"* (Collin&Kaufer, 2016: 143). Buna dair tespitler yapabilmek adına günümüzde sıkça kullanılan toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek gibi kavram ve sınıflandırmalara hangi aşamalardan geçilerek ulaşıldığı feminist çalışmalarla tespit edilmektedir. Yazarın konumu, ürettiği eserin toplumsal işlevi, eserin içeriği ve karakter özellikleri feminist edebiyat eleştirisinin süzgecinden geçirilmeye başlanmıştır.

Kültürün taşıyıcısı olan kadınların toplumda önemli bir yere sahip oldukları uzun zamandan beri bilinmektedir. Fakat bu önem, asırlarca baskın cinsiyet normları geleneğine ve bundan kaynaklanan üreme özelliklerine dayanan cinsiyetçi bakış açısıyla ele alınmıştır. Feminizmin gelişimi ve bu hareket içinde ele alınan birçok farklı felsefi yaklaşımlar, kadınların toplum içindeki cinsiyete dayalı rollerinin ve beklentilerinin eleştirilmesine zemin hazırlamıştır. Öte yandan çeşitli sosyal reformlarla kadın haklarının genişletilmesiyle kamusal alanda kadına yönelik çeşitli kapılar açılırken; erkek egemenliğinin tamamen yok olmadığı ve ataerkil ideoloji etrafında şekillendiği de yadsınamaz bir gerçeklik olarak karşımıza çıkmaktadır:

"… kadın, mahrem ve kamusal alanda erkek egemenliğinin kendisine tanıdığı kısıtlamalarla çatışa çatışa bir özne olabileceğini; hatta tarihin erkeklere bahşettiği birçok şeyin kadınların emeği üzerine kurulduğunu fark etmiştir. Sonuçta tarihsel-toplumsal gerçek içinde hem üretim ilişkilerinde hem onun üstyapısal alanlarında kadın aleyhine işleyen, kurulu erkek egemen toplumun tüm eşitsizleştirici çelişkilerinin ortadan kaldırılacağı yönde değiştirilmesi bir pratik bulmadıkça, kadın bir eyleyen/fail olamayacağı gibi kökleşmiş cinsiyetçi kabullere, davranışlara, edebiyattaki temsiline varana dek ne yazık ki ayrımcılığa maruz kalmaya devam edecektir" (Şeker, 2019: 348-349).

Kadın, özel ve kamusal alanda erkek gücünün kendisine dayattığı sınırları aşan bir özne olabileceğini; hatta tarihsel olarak erkeklere verilen pek çok şeyin kadınların emeği üzerine inşa edildiğini hissetmişlerdir. Hem üretim ilişkilerinde hem de yüzeysel/yapısal alanlarda kadınların aleyhine çalışan yerleşik erkek egemen toplumu, tarihi ve toplumsal hakikat içinde olanın tüm eşitsiz çelişkilerini ortadan kaldıracak yönde bir uygulama ortaya koymadıkça, kadın ötekileştirilmeye maruz bırakılacaktır. Erkek ve kadın yazarların kadınlara yaklaşımı, tüm ataerkil sınıfların baskısına karşı daha demokratik bir bakış açısına yönelmiştir. Bu durumun edebi metinlerdeki yansıması feminist edebiyat eleştirisi çerçevesinde tartışılırken, ataerkil düşünce yapısı en azından edebiyatta etkisini yitirmeye başlamıştır. "*Öyle ki kadın ve erkek yazarların kadını ele alışı, tüm ataerkil hiyerarşilerin baskısına karşı daha demokratik bir yön almış gibi görünüyor"* (Şeker, 2019: 349). Yerleşik erkek egemen bir toplumu; tüm eşitsizlikleri ortadan kaldıracak şekilde dönüştürmek alışılmış hale gelmedikçe, kadınlar ne yazık ki öteki olarak kabul görmeye devam edecekler. Ancak bu eşitsizliklerin edebi metinlere yansıması, feminist edebiyat çerçevesinde tartışılmaya başlandığından beri ataerkil düşünce yapısı, en azından edebiyatta etkisini yitirmeye başlamıştır.

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet terimleri bazen birbirinin yerine kullanılmaktadır ancak temelde ise farklı bir noktaya işaret ederler. Toplumsal cinsiyet; biyolojik cinsiyetin yanı sıra aile, eğitim, din gibi çeşitli kurumlar aracılığıyla bireyin sosyalleşme sürecine dâhil edilen, kültürel ve ideolojik yapılar aracılığıyla canlanmayı ifade eder. *"Toplumsal cinsiyette esas husus cinsiyetin biyolojik manası değil biyolojik cinsiyetin gereği olarak tasarlanan düşünce ve davranış kalıplarının sergilenmesidir"* (Polat, 2017: 1509). Bu bağlamda Ayşe Durakbaşa iki terim arasındaki farkı şu şekilde açıklar: *"Terim anlamıyla cinsiyet, genellikle sabitliği ifade ederken toplumsal cinsiyet, cinsiyetle ilgili toplumsal süreçlere işaret eder"* (Durakbaşa, 2000: 35). Böylece cinsiyet, biyolojik olarak erkek/dişi ayrımına

atıfta bulunurken; toplumsal cinsiyet, eril ve dişil arasındaki sosyal olarak eşit olmayan bölünmeye atıfta bulunur.

Feminist Eleştiri ve Feminist Edebiyat Eleştirisi

Feminist eleştiri, 1960'larda Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Fransa'da toplumsal ve siyasal bir mücadele olarak yeniden canlanan feminist hareketi literatüre yansıtan metinlerde kadınlara yönelik genel bir anlatım ve sınıflandırma aracı olarak kullanılmaktadır. Kadının ve erkeğin toplumsal gerçekliği nasıl toplumsal cinsiyet tarafından şekillendirilmişse, kadınların edebi bir üslupla tasviri de yine toplumsal cinsiyet tarafından şekillenmiştir. Humm, kadının ve erkeğin toplum içindeki rollerinin cinsiyet tarafından biçimlendirildiğinin ve böylece edebiyatta da bu biçimlendirmenin izlerinin görülmesini şu şekilde açıklar:

"Feminist edebiyat eleştirisi ataerkilliğe edebiyat eleştirisi yoluyla saldırır, edebiyattaki tecavüz edilmiş kadın tasvirini sorgular, ataerkil tasvirlerin sırrını çözerek erkeklerin kadınlar üzerindeki iktidarında tecavüzün oynadığı rolle tecavüz korkusunu ortadan kaldırmaya çalışır ve edebiyatın kadınların deneyimleriyle bağdaşmayan cinsiyet tanımları yapmasıyla ilgilenir" (Humm, 2002: 12-9).

Böylece Humm, kadınlığın pasif ve duygusal tasvirine odaklanır. Kadın pasif bakıcı iken, erkek akıl ve eylemle ilişkilendirilir ve yazar olarak kabul edilir. Kadın temsili, erkeği kendi nitelikleriyle tanımlamada ve kadını erkek cinsiyetinden farklılıklarıyla tanımlamada her zaman taraflıdır.

Feminist eleştiri, kadınların benzersizliği ve edebiyattaki önemi konusunda farkındalık yaratmayı amaçlar ve dilin kadınları nasıl aykırı duruma getirdiğini vurgular. *"Kadın üzerindeki ekonomik, politik, sosyal ve psikolojik baskıların altını çizer. Erkek egemenliğinin neden norm hâline getirildiğini sorgular. Bunu yaparken erkekler gibi kadını nesneleştirmekten uzak durur, onu özne kabul eder"* (Polat, 2017: 1511). Edebi metinlerde erkekleri öven, yücelten ve mitleştiren önyargıları inceler ve bunları feminist bir bakış açısıyla değerlendirir.

Onsekizinci yüzyıldan günümüze kadar feminizme bağlı olarak değişen ve çeşitlenen feminist edebiyat geleneği, feminist edebiyat eleştirisi disiplinini de oluşturmuştur. *"Feminizm toplumda kadının statüsünü yükseltmeyi ve erkeklerle eşit hatta zaman zaman da üstün haklar elde etmeyi amaçlar. Edebiyat ise bu oluşum esnasında kadının yanında mücadeleye katılır"* (Argunşah, 1999: 35). Bir başka görüşe göre *"Feminist edebiyat eleştirisi, feminist teorinin alanına veriler sunmakla beraber edebiyat bilimine de farklı bakış açıları ve bilgi birikimini kazandırmaktadır"* (Güçlü, 2019: 2). Bununla birlikte feminizm tek bir kategoriye indirgenemez. *"Bu nedenle edebî kavrayış yeterliliğinin aynı zamanda sosyolojik bir düşünüş ve feminist eleştiri duyarlılığıyla desteklenmiş olması gerekir*" (Connerton, 2014: 25). Feminist edebiyat eleştirisi çeşitli biçimlerde ortaya çıkar. Bazıları metinlere Marksizm, psikanaliz, yapısalcılık, post-yapısalcılık veya sosyalizm temelinde yaklaşırken, bazıları da yazarlara, anlatıma veya okuyuculara odaklanır. Bu açıdan bakıldığında sosyolojik bilgiyi içeren feminist edebiyat eleştirisinin toplumsal cinsiyet çalışmalarıyla paralel geliştiği görülmektedir. Feminist eleştiri ile feminist edebiyat eleştirisi arasında net bir ayrım yapmak oldukça zordur ancak feminist eleştiri genellikle sosyal idealizme ve pratiğe yönelikken, feminist edebiyat eleştirisi ise bu ideolojilerin ve uygulamaların edebi metinleri nasıl şekillendirdiği üzerine odaklanır. Böylece her ikisi de merkezi bir analiz kategorisi olarak toplumsal cinsiyete yönelir.

"Feminist eleştiri ile feminist edebiyat eleştirisi arasında keskin bir ayrım olamayacağı, ancak özdeş sayılamayacakları da açıkça ortadadır. Genel olarak, feminist eleştiri toplumsal ideolojilere ve uygulamalara yönelirken, feminist edebiyat eleştirisi dikkatini bu ideolojilerin ve uygulamaların edebi metinleri nasıl şekillendirdiklerine yöneltir. Yine de her ikisi temel bir çözülmeme kategorisi olarak cinsiyete odaklanırlar. Her ikisi de kuramlarla ve yerleşmiş feminist uygulamalarla ilgilidir" (Humm, 2002: 11).

Feminist eleştiri, feminist eleştirmenleri tek bir kategoride sınıflandırmayı zorlaştıran çeşitli etkileşimli veya çelişkili akımlara sahiptir. Örneğin, Mary Daly bir lezbiyen, radikal, manevi ve eko feministtir. Kate Millett radikal, lezbiyen ve psikanalitik okumalar yapmıştır. Audre Lorde ise hem siyahî, hem lezbiyen hem de söylence eleştirilerle anılır. Dolayısıyla Charlotte Gilmanile Kate Chopin'in feminizme bakış açılarında da farklılıklar olduğu söylenebilir. Kate Chopin, öykülerinin merkezine özellikle hem cinselliği hem de erkeklerin baskın olduğu toplumda bağımsızlık ve özgürlük

için mücadele eden kadınların çatışmalarını eleştirel bakış açısıyla ele alır. Buna karşılık feminist edebiyatın en eski örneklerinden biri olan Gilman'ın öyküleri ise, hiç konu edilmemiş kadınların hikâyelerini anlatır. Yeni evli bir kadının sefaleti, mutsuzluğu ve doğum sonrası depresyonu gibi temalar o dönemde hikâyelerde ve romanlarda sıkça rastlanan temalar olmamasına rağmen söz konusu bu temalar Gilman'ın dönemin ilk feminist ütopik yazarlarından biri olmasını sağlamıştır.

Kısa Öykünün Tarihsel Gelişimi

Kısa öykülerin ilk örnekleri 1790 ve 1810 yılları arasında yayımlanmış, ancak ilk gerçek kısa öykü koleksiyonları 1810 ve 1830 arasında birkaç ülkede ortaya çıkmıştır. Birleşik Krallıktaki ilk kısa öyküler, Richard Cumberland'ın dikkat çekici bir anlatıya sahip olan "Montremos'un Zehircisi" (1791) gibi gotik öykülerdir. Charles Dickens gibi romancılar da bu süre zarfında etkili kısa öyküler yazmışlardır. Almanya'da ise kısa öykü türünün tam olarak ne zaman ortaya çıktığı bilinmemekle birlikte, İkinci Dünya Savaşı sonrasında popülerliğe ulaşmıştır: *"Kısa hikâyenin, Alman edebiyatında ne zaman ortaya çıktığına dair farklı tespitler bulunmakla birlikte daha çok II. Dünya Savaşı sonrasında yani savaş sonrası edebiyatta yoğunluk kazandığı bilinmektedir"* (Kırmızı, 2016: 2). Bu dönemin Alman yazarları aynı zamanda Birleşik Krallık örneğini takip etmişlerdir: "*Dönemin Alman yazarları Amerikan edebiyatında short story türü ile eserler veren Ernest Hemingway (1899-1961), John Steinbeck (1902-1968), William Faulkner (1897-1962) gibi isimlerden etkilenerek eserlerini kaleme almışlardır"* (Erkurt, 2021: 19). Oktay Yivli kısa hikâyenin tarihçesini şu şekilde dillendirir: *"Geleneksel formundan uzaklaşarak yeni bir tür özelliği gösteren modern öykünün on dokuzuncu yüzyılda Amerikalı yazar Edgar Allan Poe, Fransız yazar Guy de Maupassant ve Rus yazarlar Gogol, Turgenyev ve Anton Çehov'un verdikleri kısa öykü örnekleriyle kurulduğu edebiyat çevrelerince kabul edilir"* (Yivli, 2015: 23).

19. yüzyılın ikinci yarısında, basılı dergi ve gazetelerin büyümesi, 3.000 ile 15.000 kelimelik 'kısa öykü' olarak ortaya çıkan bu kısa kurgu için güçlü bir talep yaratmıştır. 1890'larda "The Yellow Book", "Black & White" ve "The Strand Magazine" gibi edebi dergilerin kısa öykü türünü popüler hale getirdiği görülür.

"Kısa öykü türü, bir anın fotoğrafını çeker gibi, bir olayı uzun uzun anlatmak yerine, o olayı yansıtır. Bu bağlamda yoğun anlam katmanları ile örülüdür. Metinlerdeki bu anlam katmanları ve anlamsal çeşitlilik ise okuma sürecinde okuyucu tarafından metnin alımlanması ve yorumlanması neticesinde şekillenir" (Nakiboğlu&Aşık, 2021: 280).

Nitelikli okurlar eleştirel bir duruş sergileyen, özgür ve metnin açık anlamının yanı sıra söylenmesi gerekenleri sorgulayabilen kişilerdir. Nitelikli okur, *"anlamın devingen gücüne inanmalı, kendi üretici yeteneklerinin, uyarıcılarının iç ve dış oluşturuculardan bağımsız olmadığının ayırtına varmalıdır"* (Bülbül, 2017: 80). Alman düşünür ve kültür tarihçisi Walter Benjamin kısa öyküyü *"çeşitli anlatışların katmanlaşmasından doğan yetkin anlatının en yakın resmini çizen ince, saydam katların yavaş yavaş birbiri üstüne birikmesine izin veren"* bir tür olarak betimler. Elmas Karakaş ise etimolojik bakımdan öykünün İngilizcedeki karşılığı olan 'story' sözcüğünün, tarih anlamına gelen 'history' sözcüğüyle ilişkisine dikkat çekerek öykü-tarih ilişkisine vurgu yapar *"Hikâye etme (story) kelimesi etimolojik olarak tarih (history) kelimesinden gelmesi dolayısıyla zaman ve tarihsel kronoloji fikri ile yakından ilişkilidir"* (Karakaş, 2019: 59).

Charlotte Perkins Gilman'ın Hayatı ve Edebi Kişiliği

Amerikalı ilk feminist yazarlardan biri olan Perkins Gilman, 3 Temmuz 1860'ta doğdu. Babası tanınmış, aydın bir aileden gelmesine rağmen iki çocuğunun sorumluluğunu üstlenmeyerek bu görevi eşine yükleyip evden uzaklaşmıştır. Çocukluğu boyunca sık sık taşınmak zorunda kalan Gilman'ın eğitimi de aksamıştır. 1884'te ressam Charles Stetson ile evlenmiş ve Katherine adında bir kızı dünyaya gelmiştir. Yaklaşık on yıl süren evliliği sırasında Gilman, bir dizi garip "tedavi"ye maruz kalmasından dolayı şiddetli depresyonlar yaşamıştır. Ayrıca kızına "yeterince" bakamadığı düşüncesiyle bir anne olarak acı çekmiştir. Yaşadığı bu travmatik duyguları konu eden *Sarı Duvar Kâğıdı*1892 yılında yayımlanmıştır. Bu yapıtın yayınlanmasının üzerinden uzun zaman geçmesine rağmen hâlâ doğurgan bir eser olup, yeni feminist okumalara imkân vermekte ve Gilman eserleriyle gündemde yer almaya devam etmektedir.

"Gilman kadınların evlilik sonucu, beslenme ve barınma karşılığında ev içinde yaptıkları anlamsız işleri reddetti. Uzmanlaşma, eğitim ve kamuda çalışmalarını savundu. Kadın hakları eylemcisi olarak oy hakkı toplantılarında, mitinglerde konuşmalar yaptı. Her yıl yapılan Kaliforniya Kadın Kongresi'nde Susan B. Anthony, Jane Addams gibi feminist eylemcilerle buluştu. Kadınları ekonomik bağımsızlıklarını elde etmeye çağıran, özgün sosyal reform teorilerini içeren"Kadınlar ve Ekonomi" adlı makalesi 1898 yılında yayınlandı, birçok dile çevrildi, ders kitabı olarak da okutuldu. Türkçeye henüz çevrilmedi" (bkz.Saner, 2021).

Gilman, 1909'dan 1916'ya kadar "The Forerunner" adlı bir dergi yayımlamış; dergilerde çok sayıda başyazı, eleştirel makale, kitap incelemesi, deneme, şiir ve öykü yazmıştır. Bu dergide "feminist ütopya üçlemesi" olarak bilinen eserlerini paylaşmıştır: *Moving the Mountain* (Dağı Taşımak, 1911), *Herland* (Kadınlar Ülkesi, 1915), *With Her in Our Land* (Onunla Bizim Ülkede, 1916). Gilman, ikinci kez kuzeni George Gilman ile evlenmiş, 1934'te eşinin ölümüne kadar birlikte yaşamışlardır. Bir yıl sonra meme kanseri teşhisi konulmasıyla yaratıcılığını etkileyeceğini düşünerek yaşamına son vermiştir.

Sarı Duvar Kâğıdı

Charlotte Perkins Gilman'in *Sarı Duvar Kâğıdı* öyküsü feminist edebi eserlerin dayanaklarından biridir. İlk olarak 1989'da otobiyografik bir öykü olarak yayımlanan eser; eşinin, aynı zamanda doktorunun, sinirsel bir hastalık olarak adlandırdığı ve teşhis koyduğu 'şeyden' kurtarılması gereken bir kadının gizli günlük kayıtlarından oluşur. Bu korkunç psikolojik öykü, anlatıcının deliliğe, hatta paranormal olaylara sürüklenmesine neden olur. Bu olağanüstü olaylar, kadın başkarakter için 'özgürlüğe kavuşma' olarak da adlandırılabilir. Hikâye ile de bağlantısı bulunan yazar Gilman'ın hayatının en karanlık dönemi, 1884'te Charles W. Stetson ile evlendikten kısa bir süre sonra başlar. Onu her gün depresyona sokan ev içi rutinlere ve domestik hayata uygun değildir. Entelektüel arayışı ve yazması onu hayatta tutar, ancak evliliği yazmasına ve çalışmalarına zaman ayırmasını engeller. Doğum sonrası şiddetli depresyon yaşar. Zaten sınırda olan olumsuz ruh hali tamamen bozulur. Onu hayatta tutan tek şey yazmaktır ve bu sayede kötü günlerin üstesinden gelir. Böylece otobiyografik öyküsü olan ve 1892'de yayımlanan *Sarı Duvar Kâğıdı,*en beğenilen eserlerinden biri olarak popülerliğini sürdürür.

Öykü, yayımlanmasının üzerinden bir asırdan fazla bir süre geçmiş olmasına rağmen hâlâ önemini yitirmemiş, yeni çalışmalara konu olmaya devam etmektedir. Son üç yılda Me Too hareketi, kadınlara yönelik 'iyi kocalar ve saygın doktorlar' kaynaklı bu psikolojik şiddet hikâyesini tekrar gündeme getirir. Gilman'ın hikâyesinden ilham alan bu hareket; adeta çok fazla kadının bağımlı olmaya zorlandıkları, gösterişli hapishanelerinden topluca kaçtıkları güçlü bir anı yaratır. Gilman'a *Sarı Duvar Kâğıdı*'nı yazdıran depresyon, mutsuz evliliğinin bitişiyle hafifler. Boşandıktan bir süre sonra kızını babasına ve onun yeni eşine bırakır. Bu davranışı oldukça tepki çeker ve yaşamı boyunca sorgulama ve eleştirilerden kurtulamaz (Göç, 2020). Bilindiği üzere hayatının tamamını çocuğuna adamamak kadınlar için hâlâ en büyük günah olarak görülür. Hikâyenin The New England Magazine'de yayımlanması, yazıldığı dönemde adeta bir devrim niteliğindedir. Yeni evli kadınların mutsuz evliliği ve doğum sonrası depresyon gibi temalar on dokuzuncu yüzyıl hikâyelerinde ve romanlarında yaygın olmadığından, feminist edebiyatın ilk örneklerinden biri olan Gilman'ın bu hikâyesi, hiç anlatılmamış bir kadının hikâyesini anlatır.

"On dokuzuncu yüzyıl Amerika'sında "kadın hastalığı" (the female malady) olarak anılan problemin, aslında katı bir biçimde cinsiyetçi olan toplumsal yaşam ve kültürün yarattığı toplumsal bir hastalık olduğu argümanını ortaya koyan öykü, öykünün başkişisi olan kadının akıl sağlığını yitirerek 'çatıdaki deli kadın'a dönüşmesini anlatır" (Direnç, 2002: 255). 'Çatıdaki deli kadın' veya 'tavan arasındaki kadın'; sapkın, toplumsal normlardan ve hakikatten uzak, özgürlüğü seven, sorunlu, dışlanmış deli kadını temsil eder. Dışlanmışı ve tavan arasına sıkışmış bu kadını erkeğin egemen olduğu edebiyat dünyasında görmek mümkün değildir.

Öyküde insanlığın yarısının yok sayıldığı ve tek yaratıcı eylemin çıldırmak olduğu bir dünyada, kadınları duvar kâğıdından kurtarmak için düşünmek, yaratmak ve üretmek, Gilman'ın yaptığı gibi, aslında kendini kurtarmak, bireyselleşmek ve özgürlük demektir.

Kate Chopin'in Hayatı ve Edebi Kişiliği

Kate Chopin, 8 Şubat 1850'de Amerika'nın çok kültürlü ve muhafazakâr güney şehirlerinden biri olan St. Louis'de doğmuştur. Annesi, bölgeye ilk yerleşen saygın bir Fransız aileye mensuptur.

İrlandalı babasının erken ölümü nedeniyle annesi ve büyükannesi tarafından büyütülmüştür. Fransızca konuşan, açık fikirli, gururlu bir kadın olan büyükannesi, torununu da etkilemiştir. Chopin eğitimini kız öğrencilerin gittiği Katolik bir akademide almıştır. Henüz on dokuz yaşındayken zengin bir iş adamıyla evlenmiş ve çiftin altı çocuğu olmuştur. Chopin, ciddi anlamda yazmaya, eşinin ölümünden sonra geride bıraktığı borçlar yüzünden başlamıştır. Yazıları, kadının cinsel ve kişisel özgürlük düşüncelerini cesurca ifade etmesiyle Amerikan edebiyat geleneğine meydan okumuştur. Chopin'den önce bu düşünceleri ifade edebilmek mümkün değildir. Chopin'in eserlerindeki kadın kahramanların çoğu, boğucu evliliğin sınırlarından kaçma arzusundadır. Bağımsız ve aktif kadınlara hayran olan Chopin, erkekleri kadın karakterlerinin umutsuzluğunun ana hedefi yapmayı reddeder, doğrudan kadınların tuzağa düşürüldüğü kurumlara ve sosyal çerçevelere odaklanmıştır.

Chopin'in ilk kısa öykü, makale ve çevirileri 1890'larda gazete ve dergilerde yayımlanmıştır. Depresyonla mücadelede ciddi etki bırakan yazma sürecinin, aynı zamanda bir gelir kaynağı da olabileceğini keşfetmiştir. İlk romanı *At Fault* 1890'da, ikinci romanı *The Awakening*ise Türkçeye *Uyanış* olarak çevrilmiş ve 1899'da yayımlanmıştır. Güney'de yerel bir yazar olarak bilinmesine rağmen, kuzey Amerika Birleşik Devletleri'nin popüler edebiyat dünyasında yeterince ilgi görmemiştir. *"İlk romanı 'At Fault' 1890'da, Türkçe'ye* '*Uyanış' adıyla çevrilen ikinci romanı 'The Awakening' 1899'da basıldı. Güneyde yerel bir yazar olarak az çok tanınmasına karşın, ABD'nin kuzeyinde yaşayan etkin edebiyat çevrelerinin pek ilgisini çekmedi"*[1]

Kate Chopin, öykü ve romanlarında, erkeklerin egemen olduğu bir dünyada bağımsızlık için mücadele eden kadınların çatışmasını, o zamanlar kabul edilemez bir açıklıkla ele almıştır.*"Her türlü insanın değişik ruhsal durumları, toplumsal sorunlar, kölelik, dahası evlilik yaşamının, bir ev dolusu çocuğun verdiği mutluluk konusunda da öyküleri vardır"* (Aytür, 1991: 4). En çok okunan ve bilinen hikâyelerden biri olan *Bir Saatin Öyküsü*, Louise Mallard'ın kocasının ölüm haberini aldıktan sonraki yaklaşık bir saati anlatır. Eşinin ölümünden dolayı üzülmeyi bekleyen Louis, serbest kaldığından beklenmedik bir şekilde geçici bir rahatlama hisseder.

Chopin'in edebi yeteneğiyle birlikte ataerkil toplumsal eleştirinin değeri, feminist hareketin ortaya çıktığı 1970'lerde yeniden fark edilir. Feminist eleştirmenler, yeteneklerini geliştiren, özgürlüğü seven, uyumsuzluklara rağmen hayatı seven, cinsellikten, yemekten ve içmekten zevk alan kadın yazarları yeniden keşfettiler. Bu bağlamda modern feminist edebiyatın öncülerinden biri olarak kabul edilen Kate Chopin, 22 Ağustos 1904'te beyin kanaması geçirerek hayatını kaybetti.

Bir Saatin Öyküsü

Amerikalı yazar Kate Chopin'in *Bir Saatin Öyküsü* feminist edebi çalışmanın temel direklerinden biridir. Erken feminist edebi çalışmalardan biri olarak kabul edilen bu hikâye, ilk olarak 1894'te Vogue tarafından *Bir Saatin Rüyası* olarak yayımlandı. Daha sonra 1895'te St. Louis Life'da *Bir Saatin Öyküsü* adıyla tekrar basıldı. Kısa öykünün başlığı, ana karakter Louise Mallard'ın kocası Brentley Mallard'ın öldüğünü duyduğu ve onun hayatta olduğunu öğrendiği ana kadar geçen süreyi ifade eder. Kocasının ölüm haberiyle rahatlayan bir kadın kahramanın işlendiği bu öykü 1890'larda Amerikan standartlarına göre tartışmalıydı.

Öykü boyunca yazar, toplumda kabul görmüş evlilik sistemini, kadın-erkek ilişkisini, erkek hegemonyasını ve kadının ezilmesini dile getirir. Yeni bir 'ben' ve yeni bir 'kimlik' arayışında olan Louise'in özgürlük arayışı, kahramanın kişiliği, psikolojisi ve kendi kaderini tayin etme arzusu aracılığıyla ortaya çıkar. Evlilik sisteminin kadınlar üzerindeki olumsuz etkileri, evrende kendini yalnız hisseden kadın imgesiyle okuyucuya aktarılır. Bu anlamda *Bir Saatin Öyküsü,* günümüzün feminist misyonunu sürdürmek için politik bir amaca sahiptir. Hikâye ilerledikçe, Chopin'in sanatsal bakış açısı ile birlikte, kadınların kendi hayatlarının dağılmış parçalarını bütünleştirme çabaları ortaya çıkar ve kadınların hayatta kalma mücadelelerindeki kişisel ve toplumsal değerler arasındaki çelişki gözler önüne serilir.

Öykü, on dokuzuncu yüzyılda yaşayan, evli ve genç bir kadının kocasının bir tren kazasında öldüğü haberini almasıyla başlar. Bu andan itibaren başkarakter olan genç kadın hayatını sorgulamaya başlar. Evliliğin üzerinde oluşturduğu baskıya ve toplumun ondan ne beklediğine dönüp bakar.Artık

[1] Yeşim Dinçer, (2023). 8 Şubat 1850: Değeri Yetmiş Yıl Sonra Keşfedildi; Feminist Yazar Kate Chopin.

evde olmasına ragmen çocuk sahibi olmasına veya yemek yapmasına gerek olmadığını düşünür. Böylece hapsedildiği evlilik sisteminden kurtulmuş olacaktır. Omuzlarından ağır yükün kalktığını ve böylece hayatında ilk kez özgür olduğunu hisseder.

Chopin; Zelda Fitzgerald gibi Güney veya Katolik kökenli bazı yazarlar tarafından yirminci yüzyıl feminist yazarlarının öncüsü olarak kabul edilip, modern feminizmin onun sayfalarından doğduğunu ve 1894 yılında kaleme aldığı *Bir Saatin Öyküsü* adlı kısa hikâyesinden başka bir yere bakmanın gerekmediğini iddia ediyorlardı.[2] Kısmen otobiyografik olarak kabul edilen bu hikâyede Chopin'in hayatından önemli izler görmek mümkün.1855'te Chopin, babası Thomas'ı trajik ve beklenmedik bir demiryolu kazasında kaybetti. Bu kaybın acısı, hayatının geri kalanında Kate ile kalmış ve sonunda yaklaşık kırk yıl sonra *Bir Saatin Öyküsü*' nün temeli haline gelmiştir.

Feminist İnceleme Bağlamında İki Öykünün Analizi

Kate Chopin'in *Bir Saatin Öyküsü* ve Charlotte Gilman'ın *Sarı Duvar Kâğıdı* erkeklerin kadınları ve onların niteliklerini nasıl gördüklerini konu alır. Öyküler, özgürlük arayışlarında toplumun standartlarına uymaya çalışan kadınlara odaklanır. Bu iki hikâye, kadınların toplum tarafından kabul görememeleri ile ilgilenirken aynı zamanda doktorların kadınlara 'dinlenme tedavisi' tavsiyeleri dikkat çeker. İki hikâyedeki ana karakterler özgürlük arayışı içinde olması bakımından benzerdir. Her iki kadın başkarakter de eşleri yüzünden özgür olmadıklarını hissederler. Ancak karakterlerden biri deliye dönerken diğeri sevinçten ölür. Gilman'ın hikâyesindeki anlatıcının ve Chopin'in hikâyesindeki Bayan Mallard'ın deneyimleyemediği bağımsızlık onları incitir ve değiştirir. Gilman'ın hikâyesinin anlatıcısı, tüm özgürlüğünden yoksun bırakılmış ve deliliğinin iyileştirilmesi için bir odaya kapatılırken, Bayan Mallard kocası tarafından maruz bırakıldığı bağımlılıktan kopabilme isteğiyle bir süre için özgürlük duygusu yaşar. Kimlikleri için mücadele eden bu iki kadının hikâyesi; yazarın kullandığı tema ve semboller ile karakterize edilir. Her iki kadın da psikolojik üstünlük kurmakta zorlanmakta ve kocaları tarafından sınırlandırılmaktadır. Her iki hikâyede benzer deneyimleri ve on dokuzuncu yüzyılda etkisi görünen kadının stresli doğasını gösterir.

Yazarlar bu öyküleri, sadece birer sanat eseri olarak değil aynı zamanda toplumsal protestolar olarak analiz edilip yorumlanacağı düşüncesiyle de yazmışlardır: *"Öykü boyunca Chopin'in sanatsal bir bakışla kadın yaşantısının parçalarını bir araya getirme çabası irdelenir ve kadının var olma savaşında bireysel değerlerle toplumsal değerlerin çatışması gözler önüne serilir"* (bkz.Sümer, 2012). Bu durumda, her iki yazar da hikâyeleri aracılığıyla toplumsal bir karşı duruş oluşturmaya çalışmışlardır. Bu nedenle metinler yazıldığı sırada, içinde bulundukları toplum için daha derin bir anlam ifade eder. Eserler yazıldıkları dönemdeki yaptırım uygulayan eril söylemlerin varlığını vurgular. *Sarı Duvar Kâğıdı* ve *Bir Saatin Öyküsü* adlı kısa öykülerin her ikisi de cinsiyet ayrımı ve sınırlı özgürlük konularına yönelmişlerdir. Öykülerde benzerlikler olduğu kadar bağımsızlığa doğru ilerleme ve bağımlılığı kabullenme gibi karşıt fikirler de vardır.

Sarı Duvar Kâğıdı öyküsünde ismi zikredilmeyen kadın anlatıcının eşi Dr. John, kadın kahramanı ve onun hastalığını ciddiye almaz. Kadını yazlık kiraladıkları evlerinde çoğu zaman yatak odasında sıkışıp kalınan bir iyileşme tedavisi olan dinlenme kürüne tabi tutar. 'Heyecan ve değişimin' kendisine fayda sağlayacağına inanan kadın kahraman, entelektüel faaliyetlerden caydırılır. John, hasta eşine çocuk gibi davranır ve onu 'küçük kız' diyerek çağırır. John, kadını umursadığı şeylerden ayrı tutar ve onun için tüm kararları alır: *"Yavaşça kalktım ve kâğıdın gerçekten hareket edip etmediğine bakmaya gittim, geri geldiğimde John uyanmıştı. 'Sorun nedir küçük kız?' dedi. 'Böyle kalkıp dolanma, üşüteceksin'"* (Gilman, 2021: 22-23). Yatak odası bile istediği gibi değildir; onun yerine bir zamanlar kreş olarak kullanılan bir oda gibidir. Yatak odası çocukluğa dönüşü vurguladığı gibi hapis hayatı olarak da tanımlanır: *"Yatak odamızı hiç sevmiyorum. Alt katta, verandaya açılan ve penceresi güllerle kaplı ve çok hoş eski moda perdelerin asılı olduğu odayı istedim! Ama John bunu tınmadı bile"* (Gilman, 2021: 13). Alıntıdan da anlaşılacağı gibi okur, kocası tarafından düşüncelerine saygı duyulmayan bir kadın imgesi ile karşılaşır. Hikâye boyunca anlatıcı ne kadar hasta olduğunu anlatmaya çalışsa da, John ve doktor olan erkek kardeşi onun fikirlerine değer vermez, işe yaramaz olarak görürler. Kadın anlatıcı hayal kırıklığını şöyle ifade eder: *"Eğer saygın bir doktor, hele ki kendi kocası, arkadaşlarınızı ve akrabalarınızı, geçici asabi depresyon, hafif histeri eğilimi dışında gerçekten hiçbir sorununuz*

[2] Öykü Özat tarafından çevrildi.

olmadığına ikna etmişse elden ne gelir ki?" (Gilman, 2021: 12). Hikâyenin kadın kahramanı coşku ve değişimin onu iyileştireceğine inandığı halde, bilimsel çalışmalar yapmaktan vazgeçirilir: *"... iyileşene kadar 'çalışmam' kesinlikle yasak"* (Gilman, 2021: 12). Bu nedenle, yürütmek istediği çalışmaları gizli yapmaya karar verir. John, kadının entelektüel girişimlerine izin vermediği gibi hayal kurmasına da engel olur. Çünkü hayal kurmanın onu hastalığa daha fazla sürükleyeceğine inanır: *"Bu yollarda ve çardaklarda yürüyen insanlar gördüğümü hayal ediyorum, ama John asla hayal kurmamam konusunda beni uyarmıştı"* (Gilman, 2021: 16).

*Bir Saatin Öyküsü'*nde ise Bayan Mallard, kocasının ölüm haberini alır. Önce üzülür, ancak üzüntüsü dakikalar içinde azalır. Ölüm haberinden sonra Bayan Mallard, bundan sonra sınırları kaldıracağını ve bağımsız bir hayat süreceğini düşünür. Bu şans ona tamamen tesadüfen verilir ve hikâye ona bu özgürlüğün verildiği bir saatlik süreci anlatır. Evans, bu hikâyeyi *"hayal kırıklıkları ve esaretleri gidererek ezilen duyguları salıvermenin bir yolu"* olarak görür (Chopin, 2001: 125). Bayan Mallard üzüntüsünü bastırmaya çalışır ama özgür bir yaşam hakkında düşünmenin sevincini de içinde saklayamaz: "*Kısık sesle defalarca tekrarladı bu sözcüğü: 'özgürüm, özgürüm, özgürüm!'"* (Chopin, 2021: 9). Bayan Mallard, Bay Mallard'ın karısı olarak kimliğini açıklar; Chopin, onun varlığını kocasına göre tanımlar ve bağımlı olduğu kimliğe vurgu yapar. Odasında tek başına geçirdiği bir saat sonrası hayatında yeni bir dönem başlar. Bu yeni dönem onun bağımsızlığa attığı ilk adım olması bakımından önem taşır. Kız kardeşinin ona adıyla hitap etmesiyle yeniden Louise olur. Hemen ardından *"Özgürüm! Bedenim de ruhum da özgür!"* (Chopin, 2021: 9) sözleriyle bağımsızlığını ilan eder.

Kısa hikâyelerde semboller, anlatıyı zenginleştirmek, renklendirmek hem edebi hem de sanatsal boyutu güçlü kılmak ve aynı zamanda, verilmek istenen mesajları eserin derin katmanları içine saklamak için kullanılır. Semboller bu anlatı içinde kapsamlı bir anlam kazanırlar. *Bir Saatin Öyküsü*'ndeki sembollerden biri Bayan Mallard'ın açık penceresidir. Açık pencere dünyayı, pencerenin içi ise kişinin iç dünyası ve ev içinde yaşanan olaylardır. Pencere aynı zamanda özlem anlamına gelir. Pencerenin dışı doğadaki eşsiz güzellikleri sembolize eder (Nakiboğlu, 2020: 444-445).

Açık pencere, Bayan Mallard'ın dünyayı farklı gözlerle görmesini sağlayan bir nesne olarak tanımlanabilir. Dünyayı özgürlük ve olanaklarla dolu yeni bir başlangıç olarak görmesini sağlar. *"Penceresinin baktığı, evin önünde uzanan açık alanda taze bahar esintileriyle salınan ağaçların tepesini görebiliyordu"* (Chopin, 2021: 8). Her şeyi yeni bir bahar hayatı olarak görmenin bakış açısı, tıpkı yeni bir mevsimin gelmesi gibi, hayatının yenileneceği hissini verir. Öte yandan, Bayan Mallard'ın kalp rahatsızlığı, kendini sakladığı sosyal maskenin bir parçası haline gelir. Bu maske, duygusal sorunlarını ve hayattaki kaderinden bilinçsiz memnuniyetsizliğini gösterirken, aynı zamanda güçlü duygusal deneyimler yaşama potansiyeline sahip hassas bir kadın olduğunu ortaya koyar. Böylece kalp hastalığı, geleneksel toplumda zayıf ve çelimsiz olması gereken bir kadın kimliğini pekiştirir.

Sarı Duvar Kâğıdı'nda ise öne çıkan sembollerden biri anlatıcının odasında bulunan duvar kâğıdıdır. Anlatıcı tüm zamanını çatı katında bulunan izole bir odada geçirir ve kocası tarafından iyileşene kadar dış dünyayla etkileşime girmesine izin verilmez. Anlatıcı, sarı duvar kâğıdının desenine ve nasıl açık bir desene sahip olmadığına odaklandığı için takıntılı hale gelir. Daha sonra desen, anlatıcı için farklı bir anlam ifade etmeye başlar ve bir kadının kaçmaya çalıştığı kafes parmaklıklara dönüşür: *"Kâğıdın parlak yerlerinde sakin sakin duruyor, gölgede kalan noktalarda parmaklıkları tutup kuvvetlice sarsıyor"* (Gilman, 2021: 27). Anlatıcının takıntılı hale geldiği bu parmaklıklar, hissettiği özgürlük eksikliğini ve kadınları içinde esir tutan toplumsal beklentileri sembolize eder. Bu bağlamda *Bir Saatin Öyküsü*'ndeki Bayan Mallard'ın da özgür bir yaşam beklediği düşünülürse *Sarı Duvar Kâğıdı*'ndaki kadın anlatıcının takıntılı hale getirdiği duvar kâğıdının her iki hikâyenin anlatıcısı için de bağımsızlık ve özgürlük eksikliğinin birer simgesi olduğu söylenebilir. Hikâyede geçen 'sürünen kadın' imgesi ise hem mağduriyetin hem de toplumsal kurallara karşı gelişen bir direnişin sembolüdür: *"Ay ışığı çıkıp da o zavallı şey sürünmeye ve deseni sarsmaya başlar başlamaz kalkıp ona yardım etmeye koştum"* (Gilman, 2021: 29). Bu nedenle 'sürünen kadın' imgesiyle Gilman, hayatta kalmaya çalışan kadınların kültürel normlara karşı başlattığı bir protestoyu göstermek istemiştir. *"...duvar kâğıdında görülen kadın ise anlatıcının kendisi, anlatıcının bilinçdışı ve bütün kadınlardır"*(Karaman, 2018: 79).

Bu öykülerde, her iki kadın da tamamen farklı iki nedenle eşleri tarafından ezilir ancak erkekler belirli bir şekilde tasvir edilir. *Sarı Duvar Kâğıdı*'nda hem anlatıcının eşi John hem de erkek kardeşi doktordur. Her iki doktor da anlatıcının psikolojik bir sorunu olduğunu ileri sürer. Oysa anlatıcının tek ihtiyacı olan şey *kocası*nın kendisini dinlemesi ve yazmasına izin vermesidir. Bu durum, inatçı ve eşini

dinlemek istemeyen erkeklerin ilk örneğini ortaya koyar. Anlatıcı John'un inatçılığını tanımlarken *"John aşırı nesnel bir insandır. İnanca tahammülü yoktur, batıl inançtan aşırı korkar ve hissedilmeyen, görülmeyen ve rakamlarla ifade edilmeyen her türlü konuşmayla açıkça alay eder"* (Gilman, 2021: 11) ifadesini kullanır. *Bir Saatin Öyküsü*'nde ise Bay Mallard,kocasını ve bütün erkekleri özgürlüğü engelleyen ve kısıtlayıcı olarak tasvir eder: *"Önünde uzanan yıllar boyunca başkaları değil sırf kendisi için yaşayacaktı. Erkeklerle kadınların hemcinsleri üzerinde keyiflerince güç kullanmayı kendilerine hak gördüğü şu kör düzene sırtını yaslayıp da ona boyun eğdirmeye yeltenen hiçbir gücü tanımayacaktı"* (Chopin, 2021: 9). Öykü, öldü sandığı *koca*sının eve girmesiyle şok geçiren Bayan Mallard'ın kalp krizi geçirerek, öldüren neşe sonucunda hayatını kaybetmesiyle sona erer.Bayan Mallard'ın kalbinin durmasının sebebi kocasını canlı görmekten duyduğu büyük mutluluktan dolayı değildir. Ancak ironik bir şekilde: *"Doktorlar geldiğinde Bayan Mallard'ın aşırı sevinçten kalp krizi geçirip öldüğünü söylediler"* (Chopin, 2021: 10) hikâyenin sonu dramatik biter. Bayan Mallard'ın çok kısa bir süre sahip olduğu özgürlük, kapının açılmasıyla elinden alınmıştır. Bu bağlamda ironik olarak ölüm, Bayan Mallard'ın her zaman aradığı sonsuz özgürlük anlamına gelmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada feminist edebiyat eleştirisine kısaca değinilmiş olup, Amerikalı yazarlar Charlotte Perkins Gilman ve Kate Chopin'in yaşamları, edebi kişilikleri ve feminist edebiyatın ilk örnekleri olarak kabul edilen *Sarı Duvar Kâğıdı* ve *Bir Saatin Öyküsü* hikâyeleri feminist inceleme bağlamında karşılaştırılıp, analiz edilmiştir. Feminizmin ilk dalgasının giderek yükselmesiyle Gilman ve Chopin fikirlerini özgürce ifade edebildikleri ve seslerini geniş kitlelere duyurabildikleri görülmüştür. Her iki hikâyenin de yazıldığı on dokuzuncu yüzyılda, Amerika'da kadınların hem ruhen hem de fizikken zayıf ve kırılgan olduklarına inanılırdı. Dönemin tıp camiasının cinsiyete dayalı önyargıları sebebiyle, özellikle ruh sağlığı alanında, kadınlara hasta olmasalar da, hasta tanısı konmuştur: "*Hasta olan pek çok kadına da, aynı durumdaki bir erkeğe uygulanmayacak, etik olmayan tedaviler uygulandı"* (Yılmaz, 2018: 80). *Sarı Duvar Kâğıdı* hikâyesinde geçen, tamamen etik dışı bir uygulama olan 'dinlenme tedavisi' yöntemi ruhen bir zayıflığı temsil ederken, *Bir Saatin Öyküsü*'nde geçen 'kalp rahatsızlığı' fizikken bir kırılganlığı temsil ettiği tespit edilmiştir.

Sadece iki yıl arayla yazılan bu hikâyelerin, ataerkil toplumların kadınlara yüklediği rolü reddeden ve baskın kültür nedeniyle sesi duyulmayan kadınların dışlanmasını simgeleyen bir kadın tipi yarattıkları görülmüştür. Ataerkil toplumun kadına biçtiği rollerin reddine dikkat çeken *Sarı Duvar Kâğıdı* ve *Bir Saatin Öyküsü*, duyulmayan kadınların ötekileştirilmesini ve erkek egemen kültür tarafından öznelleştirilmesini simgeleyen kadın tipini ele alır. Kadınların müdahale olmaksızın bağımsız bir hayat yaşayabileceğinin vurgulandığı bu iki hikâyede, sözü geçen çalışma aracılığıyla kadınların toplumda farklı imgelerle bireyler olabileceği okuyucuya aktarılmaya çalışılmıştır. Her iki hikâye de kadınların, eşlerinin müdahalesi olmadan özgür bir yaşam sürdürebileceklerini vurgular ve imgeler aracılığıyla okuyuculara kadınların toplumda sahip olabileceği değişiklikleri göstermesi bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

ARGUNŞAH, H.(1999). *Kadın ve Edebiyat-I-.Kaşgar*, Mayıs, S.9: s.34-40.

AYTÜR, N. (2018). Romancı Kate Chopin. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* (35)2, 22.07.2022 tarihinde Ankara Üniversitesi: http://www.dtcfdergisi.ankara.edu.tr/index.php/dtcf/article/view/4360/4381 adresinden alındı.

BÜLBÜL, M. (2017). *İmgesel İletişim*. Konya: Çizgi Kitabevi.

CHOPIN, K. (2021). *Bir Saatin Öyküsü ve Diğer Öyküler*. (Çev. Melis İnan), İstanbul: Otonom Yayınları.

COLLIN, F., KAUFER, I. (2016). *Feminist Güzergâh*. (Çev. Gülnur Acar Savran), Ankara: Dipnot Yayınları.

CONNERTON, P. (2014). *Toplumlar Nasıl Anımsar?*(Çev. Alâeddin Şenel), 2.Baskı, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

DİNÇER, Y. (2023). *8 Şubat 1850: Değeri Yetmiş Yıl Sonra Keşfedildi; Feminist Yazar Kate Chopin,* 12.03.2023 tarihinde https://catlakzemin.com/8-subat-1850-degeri-yetmis-yil-sonra-kesfedildi-feminist-yazar-kate-chopin/ adresinden alındı.

DİRENÇ, D. (2002). *Rewriting the Madwoman: 'The YellowWallpaper' as a Turn-of-the-Century Response to Jane Eyre.* Proc. 22nd All-Turkey English Literature Conference, Re-writing in/and English Literature: Proceedings. Konya: Selçuk Üniversitesi Matbaası, s. 253-63.

DÖKMEN, Z. (2015). *Toplumsal Cinsiyet*. 6.Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.

DURAKBAŞA, A. N. (2000). *Halide Edip - Türk Modernleşmesi ve Feminizm*. İstanbul: İletişim Yayınları.

ERKURT, G.Ş. (2021). *Savaş Sonrası Alman Edebiyatı – Hermeneutik ve Alımlama Estetiği Odaklı Karşılaştırmalı Çözümlemeler*. Konya: Çizgi Kitabevi.

EVANS, R.C. (2001). *Kate Chopin's Short Fiction: A Critical Companion*. West Cornwall, CT: Loust Hill Press.

GILMAN P., C. (2021). *Sarı Duvar Kâğıdı ve Diğer Öyküler*. (Çev. Ayşen Taşkent Ekmekçi), İstanbul: Can Yayınları.

GÖÇ, A. (2020). *Sarı Duvar Kâğıtları, Cadılık ve Feminist Ütopya*, 12.06.2022 tarihinde https://www.5harfliler.com/sari-duvar-kagitlari-cadilik-ve-feminist-utopya/ adresinden alındı.

GÜÇLÜ, A. (2019). *Virginia Woolf ve Nazlı Eray'ın "Perili Ev" ve "Kadın Tohumu" Öyküleri Örneğinde Karşılaştırmalı Yazar-Eser Analizi,* s. 2.

https://www.academia.edu/41662532/ VirginiaWollf ve Nazlı ErayIn _"Perili Ev" ve "Kadın Tohumu" Öyküleri Örneğinde Karşılaştırmalı Yazar-Eser Analizi.

HUMM, M. (2002). *Feminist Edebiyat Eleştirisi*. (Çev. Özge Altay). İstanbul: Say Yayınları.

KARAKAŞ, E. (2019). *Yeni Türk Edebiyatı Sahasında Yazılmış Edebiyat Tarihleri Üzerine Bir Araştırma*. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi.

KATE, C. (2023). *Wikipedia*. Wikimedia Foundation, 30.04.2023 tarihinde https://en.wikipedia.org/wiki/Kate_Chopin#cite_note-:222-31 adresinden alındı.

KIRMIZI, B. (2016). Wolfgang Borchert'in Kısa Hikayeleri Üzerine Bir İnceleme. *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi,* Mecmua, (2) , s.1-10.

NAKİBOĞLU, M., AŞIK, B. (2021). "Sinağrit Baba" ve "Köpek Balıkları İnsan Olsaydı" İsimli Kısa Öykülerde Sistem ve Toplum Eleştirisi, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 19(3), s.279-293.

NAKİBOĞLU, M. (2020). *Joseph von Eichendorff'un "Aus dem Leben Eines Taugenichts" Nuvelinin Romantik Dönem Açısından İncelenmesi*, (Edt. Funda Kızıler Emer, Didem Yayan), Prof. Dr. Arif Ünal'a Armağan, Hiper Yayın: İstanbul.

SANER, S. (2021). *3 Temmuz 1860: İlk feminist Ütopya yazarlarından Charlotte Perkins Gilman,* 23.06.2022 tarihinde https://www.catlakzemin.com/3-temmuz-1860-ilk-feminist-utopya-yazarlarindan-charlotte-perkins-gilman/ adresinden alındı.

YILMAZ KARAMAN, İ. (2018). Charlotte Perkins Gilman'ın Sarı Duvar Kâğıdı Öyküsünde Mekân ve Toplumsal Cinsiyet, *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar* 34(35) s.65-83.

YİVLİ, O. (2019). Öykü *Nasıl Okunur: Modern Öykü ve Yöntem.* İzmir: Günce Yayınları.

YÜKSEL, H.E. (2007). Anlatısal Metinler ve Kısa Öykü, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:9, Sayı:1, s.153-174.

POLAT, M.E., (2017). Nazlı Eray'ın "Kadın Tohumu" Öyküsünün Feminist Edebiyat Eleştirisiyle İncelenmesi, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(3), s.1507-1519.

SÜMER, Z.S., (2012). "Bir Saatin Öyküsü" veya Ataerkil İdeolojinin Gölgesinde Kaybolmuş Bir Kadının Hayat Hikâyesi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (28), s.191-196.

ŞEKER, A. (2019). Feminist Edebiyat Eleştirisi Bağlamında Edebi Metinlerde Kadın Gerçekliği, *Söylem Filoloji Dergisi*, 4(2), s.347-359.